
Recenzovaný článek

Jomkipurská válka perspektivou československé diplomacie

Yomkippur War from the Perspective of Czechoslovak Diplomacy

Eva Taterová

Abstrakt: Tato studie představuje události jomkipurské války (1973) perspektivou československé diplomacie a jejich následnou reflexi v přístupu československé zahraniční politiky vůči arabsko-izraelskému konfliktu v první polovině 70. let 20. století na základě doposud málo vytěžených archivních zdrojů. Československá blízkovýchodní politika od poloviny 50. let sice deklarovala svou jednoznačnou podporu arabské straně konfliktu, přesto tento přístup nebyl zcela bezvýhradný a v interních vládních dokumentech se někdy objevovala kritika arabských představitelů. Jomkipurská válka v tomto smyslu představuje důležitý přelomový moment, protože se fakticky jednalo o vojenský střet, který vyvolal nikoliv Izrael, ale arabská koalice, což znamenalo určitou výzvu pro československou propagandu. Současně tento ozbrojený konflikt představoval příležitost pro komunistické Československo dále prohloubit vztahy se svými arabskými spojenci.

Abstract: This study presents the perspective of Czechoslovak diplomacy on the events of the Yom Kippur War (1973) in the context Czechoslovak foreign policy towards the Arab-Israeli conflict in early 1970s. The research is based on so far rather underexplored archival sources. Despite Czechoslovakia's declared unequivocal support for the Arab side of the conflict, Czechoslovak Middle Eastern policy since the mid-1950s was not entirely unconditional in relation to the Arab countries. Internal documents of Czechoslovak government occasionally revealed criticisms of Arab representatives. The Yom Kippur War represented a significant moment in this regard, as it was a military confrontation initiated not by Israel but by the Arab coalition, posing a challenge for Czechoslovak propaganda. Simultaneously, this armed conflict presented an opportunity for Communist Czechoslovakia to further deepen its relations with its Arab allies.

Klíčová slova: Blízký východ; Československo; diplomacie; jomkipurská válka; studená válka.

Key words: Cold War; Czechoslovakia; Diplomacy; Middle East; Yom Kippur War.

ÚVOD

Jomkipurská válka¹, která proběhla 6. – 26. října 1973, byla jedním z důležitých milníků arabsko-izraelského konfliktu. Ve svých důsledcích tento střet zásadně poznamenal jak regionální, tak globální politiku. Společný útok egyptských a syrských vojsk na území Izraele zahájený 6. října 1973 představoval moment překvapení, a to jak pro židovský stát samotný, tak pro mezinárodní společenství vzhledem ke skutečnosti, že ani část spojenců arabské koalice o přípravách této vojenské mise nebyla informována. Konflikt se navíc uskutečnil během postního měsíce ramadán, kdy se v muslimském světě obvykle neválčí. Izraelská armáda nedokázala na situaci bezprostředně adekvátně zareagovat, protože útok byl naplánován na největší židovský svátek Jom Kipur, kdy byl běžný život země ve stínu náboženských oslav a řada vojáků trávila dovolenou mimo vojenské základny.²

Spojené státy americké (USA) během krátké doby navzdory protestům arabských států začaly Izraeli dodávat potřebné zbraně a vojenský materiál, díky čemuž se izraelským jednotkám podařilo zahájit účinnou protiofenzívu a v průběhu několika dalších dní zvrátit stav bojových operací ve svůj prospěch.³ Na to ale arabské země disponující ropou reagovaly vyhlášením embarga na vývoz podporovatelům Izraele, což bezprostředně vedlo k prvnímu ropnému šoku, jenž ochromil světové trhy a ekonomiku.⁴ Z regionálního ozbrojeného konfliktu se tak během krátké chvíle stal globálně sledovaný problém, který se mimo jiné začal urychleně řešit na úrovni Organizace spojených národů (OSN). Výsledkem tohoto diplomatického úsilí byla rezoluce Rady bezpečnosti OSN č. 338 vyzývající k okamžitému ukončení bojů v oblasti, nicméně bez okamžité reakce zainteresovaných stran konfliktu.⁵ Takto dramatický vývoj situace na Blízkém východě pochopitelně vyvolal pozornost a reakce po celém světě, včetně Československa.

Českoslovenští političtí představitelé, média a veřejnost konflikt od počátku velmi pozorně sledovali, mimo jiné z toho důvodu, že československá diplomacie měla v oblasti své strategické a obchodní zájmy a Československo samotné dlouhodobě patřilo na Blízkém východě mezi velmi aktivní země východního bloku.⁶ Již koncem 60. let se Východ

¹ V Izraeli označována jako válka ze dne smíření, v arabském světě známá jako ramadánová válka, někdy také nazývaná jednoduše říjnová válka podle měsíce, ve kterém se odehrála.

² Věřící Židé během náboženských svátků nesmí podnikat téměř žádné pracovní či jiné aktivity, hlavní náplní dne má být modlitba a rozjímání. V říjnu 1973 tak nefungovaly vládní úřady, ale ani rozhlas či televize, značně utlumená byla též okamžitá akceschopnost izraelské armády. Více viz STERN, Marc. Svátky v životě Židů. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021-551-8.

³ HERZOG, Chaim. *Arabsko-izraelské války: Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*. Praha: NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 319-329. ISBN 978-80-7106-954-6.

⁴ Více viz BINI, Elisabetta, Federico ROMERO a Giuliano GARAVANI. *Oil Shock: The 1973 Crisis and Its Economic Legacy*. London: I. B. Tauris, 2016. ISBN 9781784535568; GARAVINI, Giuliano. Completing Decolonization: The 1973 'Oil Shock' and the Struggle for Economic Rights. *International History Review*. 2011, Vol. 33, Iss. 3, s. 473-487. ISSN 0707-5332.

⁵ UNITED NATIONS DIGITAL LIBRARY. Resolution 338 (1973). [online]. Vyrobeno 1973 [cit. 2023-7-26] Dostupné z: <https://digitallibrary.un.org/record/93466>

⁶ Více viz ZÍDEK, Petr a Karel SIEBER. *Československo a Blízký východ v letech 1948 – 1989*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009. ISBN 978-80-86506-76-0.

politicky definitivně rozešel se Státem Izrael, se kterým od roku 1967 většina jeho členů vůbec neudržovala diplomatické vztahy v reakci na průběh a výsledky šestidenní války. Oproti tomu se od poloviny 50. let postupně rozvíjely přátelské vztahy s některými arabskými státy, které ve východním bloku spatřovaly jak možnou ideologickou inspiraci a politickou spřízněnost, tak především partnera v oblasti rozvoje ekonomiky a vojenství. Mezi země, které se na počátku 70. let řadily mezi blízké spojence Východu, patřily zejména Egypt a Sýrie, což vedlo k tomu, že jim v průběhu jomkipurské války Sovětský svaz, Československo a další země východního bloku opakovaně poskytovaly svou podporu.⁷

Přesto z československého pohledu situace na podzim 1973 nebyla zejména propagandisticky úplně jednoduchá. Na jednu stranu československá diplomacie dlouhodobě podporovala arabskou koalici ve střetech proti Izraeli, které označovala jako součást spravedlivého boje utlačovaného palestinského národa vůči západnímu imperialismu. Na druhou stranu však bylo nesporné, že v případě jomkipurské války konflikt zahájila arabská strana, což bylo možné vykládat jako porušení platného mezinárodního práva. Současně v Československu navzdory přerušení oficiálních diplomatických vztahů měl židovský stát stále řadu příznivců ať už z řad místní židovské komunity, některých intelektuálů nebo odpůrců komunistického režimu, kteří mimo jiné prostřednictvím podpory Izraeli dávali najevo svou náklonost k Západu, tak v neposlední řadě i části obyvatel, kteří jednoduše vnímali právo židovského národa na vlastní stát jako legitimní.

Cílem této studie je představit československou perspektivu událostí jomkipurské války a jejich následnou reflexi v přístupu československé zahraniční politiky vůči arabsko-izraelskému konfliktu v první polovině 70. let 20. století. Výzkum bude vycházet především ze studia primárních dokumentů ze sbírek Teritoriálních odborů Archivu Ministerstva zahraničních věcí ČR (AMZV), které obsahují diplomatickou korespondenci, zprávy z československých ambasád v Damašku a Káhiře, zápisy z porad Ústředního výboru Komunistické strany Československa (ÚV KSČ), reporty z uskutečněných schůzek na Ministerstvu zahraničních věcí a další interní zprávy. Tyto informace budou doplněny o zprávy z dobových médií, především pak z článků otištěných v Rudém právu, které sloužilo jako jedna z hlavních mediálních platform pro propagandu komunistického režimu v normalizačním Československu.

Vzhledem ke skutečnosti, že tato pramenná základna je doposud jen málo vytěžená, jednou z ambic článku je nabídnout čtenáři doposud nezveřejněná fakta, která doplňují stávající poznatky ohledně československé blízkovýchodní politiky v době studené války na počátku 70. let 20. století. Současně se jedná o rozšíření pohledu na jomkipurskou válku o rovinu přístupu československé diplomacie, která je navzdory padesáti letům od těchto událostí v současnosti stále spíše neprozkoumaná. Tento přístup je v souladu s principy historiografického přístupu New Cold War History, jenž klade důraz na rozšíření studia dynamiky a interakcí nad rámec tradičního soupeření mezi Spojenými státy americkými a Sovětským svazem (SSSR) o rovinu satelitních států, nestátních aktérů, roli rozvědky, kultury a dalších témat, které mají přispět ke komplexnějšímu porozumění

⁷ TATEROVÁ, Eva. Proměny přístupu československé diplomacie k arabsko-izraelskému konfliktu v letech 1948-1967. *Mezinárodní vztahy*. 2022, Vol. 57, Iss. 1, s. 43-77. DOI 10.32422/mv-cjir.1795. ISSN 2788-2985.

studené války.⁸ V případě studia zahraničně-politických interakcí komunistického Československa a jeho pozice na Blízkém východě a v severní Africe se jedná o přístup a téma, který v posledních letech především díky postupně deklasifikovaným fondům v českých archivech vzbuzuje stále větší zájem badatelů a odborné veřejnosti⁹ – tento článek tedy aspiruje na to být příspěvkem v této probíhající debatě.

1 ČESKOSLOVENSKÁ DIPLOMACIE A BLÍZKOVÝCHODNÍ KONFLIKT

1.1. Krátká etapa československo-izraelského přátelství

Československo rozvíjelo své aktivity v oblasti Blízkého východu a severní Afriky již od meziválečné doby. Postupně si tak vybudovalo síť zastupitelských úřadů¹⁰ doplněnou o řadu neformálních místních kontaktů v zásadě ve všech klíčových státech oblasti. Zatímco původní cíl těchto aktivit byl zejména ekonomický a v menší míře politický, kulturní a vědecký, s počátkem studené války, ve které Blízký východ představoval jednu z důležitých oblastí střetů obou znepřátelených bloků supervelmocí, se situace zásadně změnila. Současně v období po roce 1945 začal eskalovat arabsko-izraelský konflikt, přičemž zásadní událostí, která nejenom geograficky změnila blízkovýchodní mapu, se stalo vyhlášení Státu Izrael v květnu 1948.¹¹ V této etapě se československá diplomacie – pochopitelně po konzultacích se sovětskými představiteli, protože v celém poválečném období probíhala postupná integrace Československa do sovětského bloku završená komunistickým převratem v únoru 1948, což ve svých důsledcích vedlo mimo jiné k ztrátě

⁸ WESTAD, Odd Arne (ed.). *Reviewing the Cold War: Approaches, Interpretations, Theory*. London: Routledge, 2000, s. 5–6. ISBN 0714650722; HOPKINS, Michael F. Continuing Debate, and New Approaches in Cold War History. *The Historical Journal*, 2007, Vol. 50, Iss. 4, s. 913–914. DOI 10.1017/S0018246X07006437. ISSN 1469-5103.

⁹ Více viz MUEHLENBECK, Philip E. a Natalia TELEPNEVA, ed. *Warsaw Pact Intervention in the Third World: Aid and Influence in the Cold War*. London, New York, 2018. DOI 10.5040/9781350989696.0006. ISBN 978-1788310550; RICHTEROVÁ, Daniela, Mikuláš PEŠTA a Natalia TELEPNEVA. Banking on Military Assistance: Czechoslovakia's Struggle for Influence and Profit in the Third World 1955–1968. *The International History Review*, 2021, Vol. 43, Iss. 1, s. 90–108. DOI 10.1080/07075332.2020.1763422. ISSN 07075332; KOURA, Jan. A Prominent Spy: Mehdi Ben Barka, Czechoslovak Intelligence, and Eastern Bloc Espionage in the Third World during the Cold War. *Intelligence and National Security*, 2020, Vol. 36, Iss. 3, s. 318–339. DOI 10.1080/02684527.2020.1844363. ISSN 1743-9019.

¹⁰ Istanbul (1919), Káhira (1923), Jeruzalém (1925), Bejrút (1926), Teherán (1930), Bagdád (1933), Tel Aviv (1950), Damašek (1954), Ammán (1964).

¹¹ ZVADA, Lubomír a Jiří LACH. Bloody years of the Jewish Insurgency in British Mandatory Palestine 1939–1948: From the White Paper to the State of Israel. *Vojenské rozhledy*, 2022, Vol. 31, Iss. 3, s. 121–136. DOI 10.3849/2336-2995.31.2022.03.121-136. ISSN 2336-2995.

suverénní zahraniční politiky¹² – postavila velmi aktivně na stranu sionistického hnutí/ Izraele, i když přístup některých vládních elit k židovské menšině v Československu byl již tehdy poněkud rozporuplný.¹³

Koncem 40. let Československo vznikající židovský stát velmi podporovalo jak na rovině politické a diplomatické, tak na úrovni vojenské prostřednictvím dodávek zbraní a dalšího materiálu stejně jako výcvikem židovských dobrovolníků.¹⁴ Tato podpora značně přispěla ke vzniku samostatného Izraele, což českoslovenští politici vnímali jednak jako způsob oslabení britského imperialismu na Blízkém východě¹⁵, současně existovaly naděje, že Izrael by se vzhledem k převažující levicové orientaci svých zakladatelů mohl stát jedním z blízkých spojenců východního bloku v oblasti, ne-li přímo jeho plnohodnotným členem.¹⁶ Tyto naděje však nakonec skončily zklamáním. Přestože první izraelské parlamentní volby v roce 1949 vyhrála levicově orientovaná Strana práce (Mapaj), její předseda a první izraelský premiér David Ben Gurion nejenže nepřizval do vlády Komunistickou stranu Izraele (Maki), ale současně směřoval zahraniční politiku nového státu prozápadním směrem.¹⁷

Tyto důvody společně s rozpoutáním politických antisemitských procesů¹⁸ v Československu stály za tím, proč se nakonec československo-izraelské přátelství konce 40. let stalo jen krátkou epizodou vzájemných vztahů, a proč v dalších dekádách studené války oba státy stály politicky a ideologicky na opačné straně studenoválečné barikády.¹⁹ V polovině 50. let, kdy se již politické vztahy mezi Československem a židovským státem nacházely ve znamení značného chladu a nepřátelství, začalo docházet k postupnému sblížování se východního bloku s některými arabskými státy. Tomuto vývoji významně napomohly vnitropolitické změny v zemích jako Egypt a Irák, kde politicky stále

12 SMETANA, Vít. Czechoslovakia and Spheres of Influence towards the End of the Second World War. *Central Europe*, 2007, Vol. 5, Iss. 2, s. 125–134. DOI 10.1179/174582107x190825. ISSN 1479-0963.

13 Více viz SOUKUPOVÁ, Blanka. Jewish cemeteries in the Czech lands after World War II. On the displacement of Jewish memory after the Shoah (with special attention to the period 1945-1956). *Epigraphica & Sepulchralia: Forum epigrafických a sepulkálních studií*, 2019, Iss. 8, s. 385-404. ISSN 978-80-88283-17-1.

14 Více viz DUFEK, Jiří, Karel KAPLAN a Vladimír ŠLOSAR. *Československo a Izrael v letech 1947–1953: studie*. Praha, Doplněk, 1993. ISBN 8085270218; HAGGAI, Frank, Zdeněk KLÍMA a Youssi GOLDSTEIN. *The First Israeli Weapons Procurement Behind the Iron Curtain: The Decisive Impact on the War of Independence. Israel Studies*, 2017, Vol. 22, Iss. 3. Special Section: The Centenary of the Balfour Declaration, s. 125-152. ISSN 1084-9513.

15 Velká Británie a Francie po skončení 1. světové války rozšířily svá impéria o nová tzv. mandátní území, která do té doby patřila Osmanské říši. Jedním z těchto území byl i tzv. Britský mandát Palestina (1920-1948). Více viz SEGEV, Tom. *One Palestine, Complete Jews and Arabs Under the British Mandate*. New York: Henry Holt and Company, LLC, 2013. ISBN 978-0805065879.

16 BIALER, Uri. *Between East and West: Israel's Foreign Policy Orientation 1948-1956*. Cambridge, 1990, s. 135-142. ISBN 9780521362498.

17 HELLER, Joseph. *The United States, the Soviet Union and the Arab-Israeli conflict, 1948–67. Superpower rivalry*. Manchester University Press, 2010, s. 13-18. ISBN 9781526103833.

18 Více viz např. KAPLAN, Karel. *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Praha: Mladá fronta, 1992. ISBN 9788020402691; STRÖBINGER, Rudolf. *Vražda generálního tajemníka: poslední Stalinův exemplární proces, soud s Rudolfem Slánským*. Brno: Petrov, 1991. ISBN 80-85247-26-7.

19 TATEROVÁ, Eva. Přístup československé diplomacie k Izraeli v letech 1960-1967. *Historický časopis*, 2018, Vol. 66, Iss. 4, s. 671–700. ISSN 0018-2575.

sílicí nacionalistické skupiny svrhly vládnoucí královské režimy. Zatímco arabské monarchie z pochopitelných důvodů pohlížely na komunistickou ideologii s jejím důrazem na beztrždní společnost a rovnost všech lidí jako na potenciální hrozbu pro svou vlastní existenci, v případě nacionalistických režimů byla situace naprosto odlišná a otevřely se tak nové možnosti spolupráce s východním blokem.²⁰

1.2. Příklon Československa k arabské straně konfliktu

Egypt se po nástupu Džamála Násira na post prezidenta stal prvním arabským státem, který s Východem navázal úzkou spoluprací, u jejíhož zahájení stálo v polovině 50. let právě Československo. V roce 1955 pod sovětským patronátem totiž došlo k podepsání přelomové československo-egyptské smlouvy o vojenské spolupráci²¹, jejíž součástí byla dohoda o dodávkách zbraní a dalšího vojenského materiálu pro Násirův režim následované vysláním československých vojenských expertů do země s cílem proškolit vybrané příslušníky egyptské armády v používání zbraní a dalších dodaných vojenských technologií.²² Tato smlouva nejenže potvrdila pronikání východního bloku do oblastí, které byly dlouhodobě považovány za západní sféru vlivu, ale současně vytvořila důležitý precedens, protože podobný typ spolupráce ve vojenské oblasti Československo postupně začalo rozvíjet i s dalšími zeměmi tzv. Třetího světa.²³

Tato politika reflektovala změny v zahraničně-politické ideové koncepci Sovětského svazu, který po smrti svého dlouholetého vůdce Josefa V. Stalina v roce 1953 prošel určitými strukturálními změnami. Nový pohled na soupeření v probíhající studené válce jednoznačně deklaroval Stalinův nástupce Nikita S. Chruščov na XX. sjezdu Komunistické strany SSSR v roce 1956, kde vyhlásil nutnost – vzhledem k riziku vypuknutí devastující jaderné války – nadále vzájemné soupeření mezi oběma bloky vést výhradně mírovým způsobem. Jako spojující politická a hodnotová linie pro spolupráci východního bloku se

²⁰ DANNREUTHER, Roland. *The Soviet Union and the PLO*. London: Palgrave Macmillan, 1998, s. 20-22. ISBN 978-1349262175; TATEROVÁ, Eva. Czechoslovak-Egyptian Relations at the Onset of the Cold War. The Way to a Pragmatic Partnership. *Asian and African Studies*, 2022, Vol. 31, Iss. 2, s. 325-327. DOI <https://doi.org/10.31577/aassav.2022.31.2.05>. ISSN 1335-1257.

²¹ LARON, Guy. Logic dictates that they may attack when they feel they can win:” The 1955 Czech-Egyptian Arms Deal, the Egyptian Army, and Israeli Intelligence. *The Middle East Journal*, Vol. 63, Iss. 1, s. 69-84. DOI 10.3751/63.1.14. ISSN 1940-3461; GOLANI, Motti. The Historical Place of the Czech-Egyptian Arms Deal, Fall 1955. *Middle Eastern Studies*, 1995, Vol. 31, Iss. 4, s. 803-827. DOI 10.1080/00263209508701081. ISSN 1743-7881.

²² Více viz VYHLÍDAL, Milan. Češi v Káhiře. Aktivní pomoc Vojenské akademie Antonína Zápotockého v Brně při budování Military Technical College v Káhiře. *Historica Olomucensia*, 2010, Vol. 38, s. 99–112. ISSN 1803-9561; VYHLÍDAL, Milan. Czechoslovak Assistance with the Development of the Military Technical College in Cairo. *Czech-Polish Historical and Pedagogical Journal*, 2020, Vol. 12, Iss. 1, s. 134–141. ISSN 1803-6546.

²³ RICHTEROVÁ, Daniela, Mikuláš PEŠTA a Natalia TELEPNEVA. Banking on Military Assistance: Czechoslovakia's Struggle for Influence and Profit in the Third World 1955–1968. *The International History Review*, 2021, Vol. 43, Iss. 1, s. 90–108. DOI 10.1080/07075332.2020.1763422. ISSN 07075332.

zeměmi tzv. Třetího světa sloužil společný odsuzující postoj vůči západnímu imperialismu. Za jeho představitele komunistická propaganda vedle tradičních evropských koloniálních mocností – primárně Francie a Velké Británie – označovala též Spojené státy americké, které opakovaně obviňovala z nekoloniálních praktik a agresivní zahraniční politiky.²⁴

Tento narativ postupem času v řadě blízkovýchodních zemích nabýval na síle, zejména po událostech politického pádu íránského nacionalisty Muhammada Mosaddeka, který byl v roce 1953 svržen z postu premiéra Íránu v důsledku puče připraveného CIA.²⁵ Dalším důležitým momentem se staly události suezské krize, ke kterým došlo po znárodnění Suezského průplavu Násirovým režimem v červenci 1956. Československo stejně jako další země východního bloku se okamžitě postavilo na stranu Egypta, jeho kroky označilo za zcela legitimní a následně odsoudilo vojenskou invazi izraelsko-britsko-francouzské koalice jako neopodstatněnou agresi. Byť události suezské krize vojensky skončily pro Egypt drtivou porážkou, diplomaticky a propagandisticky z nich Násir vyšel jako jednoznačný vítěz.²⁶

Ačkoliv vztahy mezi východním blokem a jeho arabskými spojenci nebyly v následujících letech zcela bezkonfliktní – existovaly rozpory zejména ohledně postavení arabských komunistů a jejich podpory ze strany Východu – přesto Československo postupem času rozvinulo prosperující partnerství vedle Egypta zejména se Sýrií a Irákem poté, co se v těchto dvou zemích dostala k moci Strana arabské socialistické obrody známá pod zkratkou Baas.²⁷ Zhruba od poloviny 60. let rovněž zesílila spolupráce s postupně se emancipujícím palestinským národně-osvobozeneckým hnutím, prvotně zejména s hnutím Fatah a Organizací pro osvobození Palestiny (OOP).²⁸

1.3. Události roku 1967 a definitivní rozkol mezi Československem a Izraelem

Jedním z přelomových momentů blízkovýchodního konfliktu se stala šestidenní válka, která se odehrála ve dnech 5. – 10. června 1967. Tento vojenský konflikt přinesl drtivé

²⁴ WILSON CENTER. Khrushchev's Secret Speech, 'On the Cult of Personality and Its Consequences', Delivered at the Twentieth Party Congress of the Communist Party of the Soviet Union, 1956 [cit. 2022-7-30]. Dostupné z: <https://digitalarchive.wilsoncenter.org/document/115995.pdf?v=3c22b71b65bcbb9f9dfadead9419c995>

²⁵ ZAHIRANI, Mostafa T. The Coup That Changed the Middle East: Mossadeq v. The CIA in Retrospect. *World Policy Journal*, 2002, Vol. 19, Iss. 2, s. 93–99. ISSN 0740-2775.

²⁶ SORBY, Karol. The Suez Crisis of 1955-1956. *Historický časopis*, 2000, Vol. 48, Iss. 4, s. 650-672. ISSN 0018-2575.

²⁷ KAMRAVA, Mehran. *The Modern Middle East: A Political History since the First World War*. Berkeley: University of California Press, 2005, s. 70–72. ISBN 978-0520267756.

²⁸ TATEROVÁ, Eva. Proměny přístupu československé diplomacie k arabsko-izraelskému konfliktu v letech 1948-1967. *Mezinárodní vztahy*, 2022, Vol. 57, Iss. 1, s. 43–77. DOI 10.32422/mv-cjir.1795. ISSN 2788-2985.

vítězství a vojenskou prestiž Státu Izrael, který během necelého týdne porazil své arabské protivníky a na jejich úkor pod svou kontrolu získal nová rozsáhlá území²⁹. Současně však tento střet v mezinárodním prostředí vyvolal určité kontroverze, protože byť Izraelci nutnost zahájit šestidenní válku interpretovali jako součást svého práva na sebeobranu, část mezinárodního společenství tento argument nepřijala a především muslimské země izraelský postup označily za protiprávní.³⁰ Evropské socialistické země s výjimkou Rumunska³¹ okamžitě odsoudily izraelskou vojenskou operaci a získ nových území Izraelem za nepřijatelnou agresi, současně tyto události využily jako záminku pro rozvázání svých diplomatických vztahů s židovským státem.³² Československo tak své diplomatické působení v Tel Avivu oficiálně ukončilo k 10. červnu 1967.³³ Vztahy se židovským státem posléze zůstaly na oficiální úrovni přerušené až do pádu komunistického režimu v Československu v listopadu 1989.³⁴

Navzdory přesvědčivému vítězství židovského státu v šestidenní válce však není možné říci, že by došlo k větší stabilizaci bezpečnostního prostředí na Blízkém východě. Arabské země se na konferenci v Chartúmu v září 1967 dohodly na znovuvyzbrojení izraelských protivníků a současně se zavázaly respektovat zásady tzv. tří ne: neuzavřít mír s Izraelem, neuznat jeho státnost a nevyjednávat s ním.³⁵ Současně stále více stoupala nespokojenost Palestinců. Řada z nich se po červnu 1967 nacházela na územích přímo kontrolovaných izraelskou armádou, to ve svých důsledcích vedlo k nárůstu jejich radikalizace a vzniku nových národně-osvobozeneckých skupin jako Lidová fronta za osvobození Palestiny (LFOP), od které se o několik let později oddělilo její marxistické křídlo známé jako Demokratická fronta za osvobození Palestiny (DFOP)³⁶. Československo až do roku 1989 udržovalo s některými z těchto palestinských skupin aktivní vztahy zejména prostřednictvím své ambasády v libanonském Bejrútu.³⁷

Události šestidenní války tak demonstrovaly jednoznačný příklon východního bloku k arabské straně konfliktu. Již v říjnu 1967 na důkaz dobrých československo-syrských

²⁹ Konkrétně se jednalo o Golanské výšiny, Pásmo Gazy, Sinajský poloostrov, východní Jeruzalém a Západní břeh Jordánu.

³⁰ MORRIS, Benny. *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881 – 1998*. New York: Alfred A. Knopf, 2011, s. 343-346. ISBN 0679744754.

³¹ Více viz STANCIU, Cezar. Romania and the Six Day War. *Middle Eastern Studies*, 2014, Vol. 50, Iss. 5, s. 775-795. DOI 10.1080/00263206.2014.913575. ISSN 1743-7881.

³² HELLER, Joseph. *The United States, the Soviet Union and the Arab-Israeli conflict, 1948–67. Superpower rivalry*. Manchester University Press, 2010, s. 249-250. ISBN 9781526103833.

³³ AMZV Teritoriální odbory-tajné (TO-T), Izrael 1965–1969, k. 1. *Izrael – Instrukce pro ZÚ Tel Aviv*, 12. 6. 1967, čj. 024818, s. 1.

³⁴ Více viz TATEROVÁ, Eva. *Československo a Izrael v letech 1948-1967. Od podpory sionismu k otevřenému nepřátelství*. Praha: EPOCH, 2022. ISBN 978-80-278-0092-6.

³⁵ RABINOVICH, Itamar a Jehuda REINHARZ. *Israel in the Middle East. Documents and Readings on Society, Politics, and Foreign Relations, pre-1948 to the present*. Waltham, 2008, s. 241-242. ISBN 0874519624.

³⁶ ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Barrister & Principal, 2007, s. 116-120. ISBN 978-80-87029-16-9.

³⁷ ZÍDEK, Petr a Karel SIEBER. *Československo a Blízký východ v letech 1948 – 1989*. Prague: Ústav mezinárodních vztahů, 2009, s. 237-238. ISBN 978-80-86506-76-0.

vztahů přijela do Československa syrská vojenská delegace vedená ministrem obrany Hafízem Asadem, která kromě přijetí na nejvyšší úrovni předsedou vlády Jozefem Lenártem a ministrem národní obrany Bohumírem Lomským navštívila vojenskou akademii ve Vyškově, kde projevila zájem o dodávky zbraní a vojenského materiálu s cílem doplnit ztráty po šestidenní válce, což bylo přislíbeno k dalšímu projednání.³⁸ I přesto se u arabských spojenců čas od času objevovaly obavy, že by československý rozchod s Izraelem nemusel být trvalý. Jednalo se zejména o reakci na rostoucí politickou liberalizaci společenských poměrů v Československu v souvislosti s procesem tzv. Pražského jara a také podpoře části společnosti pro Izrael, jedním z veřejně známých podporovatelů Izraele byl novinář Ladislav Mňačko. Někteří českoslovenští intelektuálové jako například spisovatel Pavel Kohout explicitně vyjádřili na IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů 27. – 29. června 1967 spolu s kritikou přístupu československé vládní garnitury k arabsko-izraelskému konfliktu.³⁹

Následující zhodnocení tohoto období se objevilo v koncepci československé zahraničí politiky vůči Egyptu z roku 1971: „V rozporu s linií XIII. sjezdu ÚV KSČ a platnými usneseními v oblasti vzájemných vztahů se v r. 1968 projevil dokonce snahy zásadně přehodnotit naši politiku vůči SAR a celému arabskému světu, zejména pokud se týká čs. postoje v otázce arabsko-izraelského konfliktu. Tyto proizraelské a prosionistické tendence, jakož i celkový vývoj Československa v roce 1968, vyvolávaly oprávněné obavy a nedůvěru vedoucích činitelů SAR [Spojená arabská republika], které bylo třeba po dubnovém plénu ÚV KSČ v roce 1969 v rámci celkové normalizace v oblasti zahraniční politiky postupně překonat.“⁴⁰

Jedním z důsledků nespokojenosti Arabů s výsledky šestidenní války byla tzv. opotřebovací válka, která probíhala v letech 1967–1970. Jednalo se sice o ozbrojený konflikt nižší intenzity charakteristický občasnými přeshraničními střety, útoky a sabotážemi zejména na egyptsko-izraelské a jordánsko-izraelské hranici, který ale přesto vyčerpával zdroje všech zainteresovaných stran a měl značné ohlasy v mezinárodní politice. K oficiálnímu ukončení bojů došlo po náhlém úmrtí egyptského prezidenta Džamála Násira na podzim 1970, občasně útoky palestinských radikálních skupin na izraelské cíle však pokračovaly i nadále.⁴¹

³⁸ ADAMEC, Jan. Czechoslovakia and Arms Deliveries to Syria 1955–1989. *Les Cahiers Sirice*, 2013, Vol. 10, Iss. 1, s. 69–81. ISSN 2118-0067.

³⁹ Více viz KAPLAN, Karel. „Všechno jste prohráli!“ Co prozrazují archivy o IV. sjezdu Svazu československých spisovatelů 1967. Praha: I. Železný, 1997. ISBN 80-237-3549-7.

⁴⁰ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 1. *Koncepce čs. zahraniční politiky vůči SAR*. Březen 1971, čj. 021419, s. 2.

⁴¹ Více viz HERZOG, Chaim. Arabsko-izraelské války: Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost. NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 246-279. ISBN 978-80-7106-954-6.

1.4. Situace na Blízkém východě v předvečer jomkipurské války

Na přelomu 60. a 70. let 20. století se jako hlavní arabský spojenec Československa etablovala Sýrie. Jeden z vedoucích představitelů této země Hafíz Asad, který v následujících letech nadále stoupal vzhůru ve syrské politické hierarchii až se v březnu 1971 stal prezidentem⁴², byl československou vládní garniturou vnímán jako progresivní arabský politik nakloněný prohloubení vazeb mezi Sýrií a východním blokem, což mělo mimo jiné představovat příležitost pro rozšíření spolupráce mezi stranou Baas a KSČ.⁴³ V interních dokumentech československé diplomacie z první poloviny 70. let se opětovně objevovalo označení Sýrie jako nejpokrokovějšího arabského státu⁴⁴, to jen potvrzuje postupný odklon Československa od svého v předchozích letech největšího blízkovýchodního spojence Egypta, jehož politické vedení po smrti Džamála Násira převzal Anwar Sádát, který se postupně začal více a více sbližovat se Spojenými státy americkými.⁴⁵

Kritické vnímání Sádáta zesílilo zejména poté, co se v červenci 1972 rozhodl demonstrativně vypovědět ze země sovětské vojenské poradce a jejich rodinné příslušníky, dohromady se jednalo asi o 20 000 osob s cílem více prohloubit egyptsko-americké vztahy⁴⁶, to se mu v této etapě ale ještě nepodařilo.⁴⁷ Navzdory těmto skutečnostem jej však československá diplomacie reprezentovaná zejména velvyslancem v Káhiře Lumírem Hanákem hodnotila jako politika, se kterým je možné spolupracovat: „Sadat při všech svých chybách, nedostacích a negativních vlastnostech /emocionálnost, buržoazní způsob života, nacionalismus, fanatický muslim/ je figurou, přes kterou při promyšlené politice je možno realizovat naše záměry.“⁴⁸ Současně na počátku roku 1973 byla vnitřní situace v Egyptě československou ambasádou v zemi vnímaná jako příznivě nakloněná pro rozvoj vzájemných vztahů: „Jak Sadat, tak i egyptská reakce a aktivizující se pravice se vzdali totiž myšlenky vojenského řešení důsledků krize. [...] Znovu tedy hledá návrat k socialistickým zemím a Sovětskému svazu. Této situace je třeba využít, zintenzivnit spolupráci, ovlivňovat atd.“⁴⁹

⁴² SORBY, Karol, Jr. Syria – Beginning of the Transformation Process, 1970 - 1973. *Asian and African Studies*, 2022, Vol. 31 Iss. 1, s. 124-140. DOI 10.31577/aassav.2022.31.1.06. ISSN 2585-8793.

⁴³ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 1. *Poznámky k současné situaci v Sýrii*, 18. 4. 1973, čj. 01001, s. 1-2.

⁴⁴ Např. AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 1. *Sýrie – pozvání presidenta Asáda k návštěvě ČSSR /návrh pro vládu ČSSR/*. Nedatováno, čj. 025852, s. 1; AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 3. *Současná situace v Sýrii. Politická zpráva č. 3*. 29. 12. 1973, čj. 01231, s. 10.

⁴⁵ GOMBÁR, Eduard, Ladislav BAREŠ a Rudolf VESELÝ. *Dějiny Egypta*. Praha, 2021, s. 621-624. ISBN 978-80-7106-971-3.

⁴⁶ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 1. *Poznámky k hodnocení událostí v EAR v posledním období*. 7. 1. 1973, čj. 02, s. 4-5.

⁴⁷ RUBINSTEIN, Avin Z. *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*. Princeton: Princeton University Press, 2015, s. 188-191. ISBN 9780691644004.

⁴⁸ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 2. *EAR – záznam k hodnocení situace v EAR*. Srpen 1973, čj. 020834, s. 2.

⁴⁹ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 1. *Poznámky k hodnocení událostí v EAR v posledním období*. 7. 1. 1973, čj. 02, s. 2.

Ve snaze potvrdit důležitost vztahů mezi Československem a Egyptem a prohloubit vazby Sádátova režimu na východní blok podniknul v lednu 1973 československý ministr zahraničí Bohumil Chňoupek oficiální cestu Egypta, kde se setkal s nejvyššími představiteli země včetně prezidenta Anwara Sádáta a ministra zahraničí Muhammada Hassana Zajjáta.⁵⁰ Během návštěvy obě strany opakovaně zdůrazňovaly nutnost rozvoje vzájemných vztahů, přičemž egyptští představitelé deklarovali svůj zájem o další dodávky zbraní a vojenského materiálu ze zemí východního bloku pro očekávané budoucí střety s Izraelem, což Chňoupek přislíbil k dalšímu projednání.⁵¹

2 JOMKIPURSKÁ VÁLKA PERSPEKTIVOU ČESKOSLOVENSKÉ DIPLOMACIE

2.1. Průběh vojenské fáze jomkipurské války

Zahájení jomkipurské války představovalo moment velkého překvapení pro celé mezinárodní společenství, včetně Československa.⁵² Vysoká možnost vypuknutí vojenského střetu mezi Izraelem a arabskými aktéry pochopitelně představovala v 70. letech 20. století v zásadě každodenní blízkovýchodní realitu, nicméně predikovat alespoň částečně vývoj událostí v říjnu 1973 československá diplomacie nedokázala. V pravidelných reportech zasílaných z Káhiry do Prahy se dokonce objevovala tvrzení, že byť Sádát veřejně opakovaně deklaroval jako nevyhnutelné vojenské řešení konfliktu se židovským státem, ve skutečnosti pro něj neměl mít podporu ani v důstojnickém sboru, ani mezi širokou veřejností – mělo se tak z perspektivy československé ambasády jednat spíše o jednu z metod propagandy jeho režimu než reálný plán.⁵³

Zpětně nicméně československá diplomacie ve svých interních dokumentech uváděla, že přípravy na válku byly dlouhodobé. Například v politické zprávě zaslané do pražského ústředí z Damašku v prosinci 1973 se uvádí, že plánování války začalo během jara téhož roku, přičemž říjnový termín útoku na Izrael určil egyptský prezident Anwar Sádát navzdory žádosti svého syrského protějšku Hafíze Asada o poskytnutí více času na přípravu.⁵⁴ Je faktem, že na počátku dubna 1973 Asad skutečně tajně navštívil Egypt, kde se Sádátem dojednal koordinaci vojenských akcí. Koncem srpna se pak v Alexandrii

⁵⁰ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 2. *Zpráva o návštěvě ministra zahraničních věcí s. Ing. B. Chňoupka v Egyptské arabské republice ve dnech 22.-26. ledna 1973 – podání do P ÚV KSČ.* 5. 2. 1973, čj. 020756.

⁵¹ Ibid, s. 4.

⁵² AMZV TO-T, Egypt 1970-1974. k. 4. *Politická zpráva č. 1/74. O situaci v souvislosti s dohodou o odpoutání vojsk a řešením krize na Blízkém a Středním východě.* 23. 1. 1974, čj. 01012, s. 1.

⁵³ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 1. *Poznámky k hodnocení událostí v EAR v posledním období.* 7. 1. 1973, čj. 02, s. 3.

⁵⁴ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 3. *Současná situace v Sýrii. Politická zpráva č. 3.* 29. 12. 1973, čj. 01231, s. 1.

uskutečnilo utajené jednání egyptských a syrských vysokých důstojníků, kde byla navržena dvě možná data útoku – na počátku září (7. 9. – 9. 9.) anebo na počátku října (5. 10. – 10. 10.). O připravované válce dostali informace pouze saúdský král Fajsal, alžírský prezident Huáří Búmedien a jordánský král Husajn, ten ale svou armádu do bojů odmítl přímo zapojit.⁵⁵ Sovětského velvyslance v Egyptě Vladimira Vinogradova o chystané ofenzivě informoval na osobní schůzce 3. října Anwar Sádát, což vedlo k tomu, že před zahájením bojových operací sovětské lodě opustily egyptské a syrské přístavy a zároveň došlo k evakuaci sovětských civilistů.⁵⁶

Jomkipurská válka⁵⁷ byla zahájena koordinovanými útoky Egypta a Sýrie na izraelské pozice skrze Suezský průplav, respektive na Golanských výšinách 6. října 1973 ve 14:00 odpoledne. V první fázi války slavila arabská vojska úspěchy: egyptský útok známý jako operace Badr⁵⁸ vedený přes Suezský průplav zapříčinil pád Bar Levovy linie; syráská armáda zaznamenala dílčí vítězství v bojích na golanské frontě.⁵⁹ Izraelské síly se však postupně konsolidovaly a 13. – 14. října se jim podařilo dosáhnout bodu zlomu ve vedení války na Sinaji, kde nejenže zvítězily v největší tankové bitvě od dob 2. světové války, ale současně se jim podařilo udržet strategicky klíčové průsmyky Mitla a Gidi. Důležitou roli v tomto zvratu v průběhu války sehrály dodávky zbraní a vojenského materiálu pro izraelskou armádu z USA. V době uzavření příměří 25. října tak izraelská armáda nejenže uhájila pozice z roku 1967, ale dokonce se dostala do vzdálenosti zhruba sto kilometrů od Káhiry.⁶⁰

Na počátku války si celkem úspěšně vedly rovněž syráské vojenské jednotky na golanské frontě, kterým se mimo jiné podařilo obsadit horu Hermon, syráské tanky se tak ocitly na dohled od Galilejského jezera.⁶¹ Situace na Golanských výšinách byla z izraelského pohledu vnímána v prvních dnech války jako kritická a pro budoucí vývoj situace ještě důležitější než boje na Sinaji. I z toho důvodu 8. října ve večerních hodinách izraelské nejvyšší

55 GOMBÁR, Eduard, Ladislav BAREŠ a Rudolf VESELÝ. *Dějiny Egypta*. Praha, 2021. ISBN 978-80-7106-971-3.

56 RUBINSTEIN, Avin Z. *Red Star on the Nile: The Soviet-Egyptian Influence Relationship since the June War*. Princeton: Princeton University Press, 2015, s. 257-261. ISBN 9780691644004.

57 Pro detailní informace o průběhu bojových operací jomkipurské války více viz např. HERZOG, Chaim. *Arabsko-izraelské války: Válka a mír na Blízkém východě od války za nezávislost v roce 1948 po současnost*. NLN - Nakladatelství Lidové noviny, 2008, s. 283-439. ISBN 978-80-7106-954-6; DUNSTAN, Simon. *Válka Jom Kippur 1973. Sinaj*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2883-4; MORRIS, Benny. *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881 – 1998*. New York: Alfred A. Knopf, 2011, s. 347-445. ISBN 0679744754; ASAF Siniver. *The Yom Kippur War Politics, Legacy, Diplomacy*. Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0199334810.

58 Tento název v sobě zahrnoval symboliku odkazu na bitvu u Badru z roku 624, ve které vítězství sil vedených prorokem Mohamedem výrazně přispělo k následnému rozšíření se islámu. – Více viz NICOLLE, David. *Armies of the Muslim Conquest*. Londýn: Osprey Publishing, 1993. ISBN 978-1855322790; MENDEL, Miloš. *Džihád: islámské koncepce šíření víry*. Atlantis, 2002. ISBN 80-7108-151-5.

59 ČEJKA, Marek. *Izrael a Palestina. Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu*. Brno: Barrister & Principal, 2007, s. 146. ISBN 978-80-87029-16-9.

60 DUNSTAN, Simon. *Válka Jom Kippur 1973. Sinaj*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 35-91. ISBN: 978-80-247-2883-4.

61 MORRIS, Benny. *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881 – 1998*. New York: Alfred A. Knopf, 2011, s. 402-408. ISBN 0679744754.

politické vedení mělo údajně diskutovat o možném nasazení jaderných zbraní.⁶² K 10. říjnu však došlo k přelomu v bojích na golanské frontě, kde izraelské síly začaly postupně vítězit a dobývat zpět Syřany obsazená území, přičemž syrští představitelé v jednání se Sověty dokonce vyjádřili obavy z pádu hlavního města Damašku. Dne 22. října tak Sýrie odsouhlasila příměří navrhované Radou bezpečnosti OSN.⁶³

2.2. Československá reakce na události jomkipurské války

O propuknutí a následném průběhu jomkipurské války pochopitelně informovala média ve všech zemích východního bloku. V Československu se veřejně hned od prvních zpráv de facto kopíroval sovětský narativ, který z rozpoutání bojů na Blízkém východě jednostranně obviňoval Izrael. Rudé právo tak 8. října přetisklo překlad prohlášení sovětské vlády k situaci, ve kterém se psalo mimo jiné následující: „[...] Izraelská vojenská klika mařila veškeré úsilí o nastolení spravedlivého míru na Středním východě, dopouštěla se neustálých provokací proti sousedním arabským státům, a v této oblasti všemožně rozněcovala doutnající ohniska válečného konfliktu, který Tel Aviv rozpoutal v roce 1967. [...] V posledních dnech soustředil Izrael značné síly na linii příměří se Sýrií a Egyptem, povolal záložníky, čímž vyhroutil situaci do krajnosti a rozpoutal válečné akce.“⁶⁴

Prohlášení velmi podobného obsahu následně vydalo také předsednictvo ÚV KSČ a československá vláda, které veřejně deklarovaly solidaritu s arabskými zeměmi a odsoudily údajně uchvatitelskou politiku Izraele.⁶⁵ Interně se nicméně o této záležitosti vedly velké diskuze, protože někteří představitelé československého komunistického režimu si uvědomovali skutečnost, že situace na Blízkém východě není zdaleka tak černobílá, jak ji líčila dobová proti-izraelská propaganda, a že Izrael má v Československu řadu příznivců především v mladší generaci, jak ostatně explicitně upozornil během jednání Antonín Kapek, jeden z členů předsednictva ÚV KSČ.⁶⁶ Vedení země nakonec dospělo k závěru co nejvíce veřejnosti zdůrazňovat údajně dlouhodobě agresivní koncepci zahraniční politiky židovského státu a nutnost podporovat arabské spojence Československa v jejich boji za své národní zájmy. Tuto solidaritu jednoznačně ocenil egyptský velvyslanec v Československu Metwally při své návštěvě u vedoucího 8. teritoriálního odboru

⁶² Více viz GAT, Moshe. Golda Meir and the 1973 Yom Kippur War. *Israel Affairs*, 2020, Vol. 26 Iss. 2, s. 155-173. DOI 10.1080/13537121.2020.1720110. ISSN 1743-9086.

⁶³ TZABAG, Shmuel. Termination of the Yom Kippur War between Israel and Syria: Positions, decisions and constraints at Israel's ministerial level. *Middle Eastern Studies*, 2001, Vol. 37 Iss. 4, s. 182-205. DOI 10.1080/714004416. ISSN 1743-7881.

⁶⁴ Rudé právo, *Prohlášení vlády SSSR. Odpovědnost nese Izrael*. 8. 10. 1973, s. 1.

⁶⁵ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 2. *Situace na BSV – informace pro s. ministra*. 8. 10. 1973, čj. 062146, s. 1; Rudé právo, *Prohlášení předsednictva ÚV KSČ a vlády ČSSR k současné situaci na Středním východě*, 9. 10. 1973, s. 1.

⁶⁶ ZÍDEK, Petr a Karel SIEBER. *Československo a Blízký východ v letech 1948 – 1989*. Prague: Ústav mezinárodních vztahů, 2009, s. 82. ISBN 978-80-86506-76-0.

Ministerstva zahraničních věcí Miloše Vojty dne 12. října 1973, při které zároveň požádal o další vojenskou pomoc pro Egypt.⁶⁷

Rudé právo posléze každý den informovalo o průběhu bojů na Blízkém východě, kdy prezentované informace de facto přejímaly propagandu arabských zemí včetně četných faktografických nepřesností. V prvních dnech konfliktu detaily o probíhajících vojenských střetech de facto zastínily většinu ostatních zahraničních zpráv s výjimkou dozvuků svržení chilského prezidenta Salvadora Allendeho prostřednictvím vojenského puče. Až do skončení bojových operací mezi Izraelem a jeho arabskými protivníky Rudé právo každý den přinášelo podrobné informaci o dění v oblasti na titulní stránce, byť v závěrečné etapě války události na Blízkém východě poněkud zapadly ve stínu státní návštěvy prezidenta Gustáva Husáka v Jugoslávii. Kromě tradičního odsuzování Izraele a Spojených států amerických se opakovaně objevovala kritika tzv. sionistické lobby v USA a dalších zemích.⁶⁸ Kromě Rudého práva pochopitelně situaci na Blízkém východě reflektovala další média jako Československá televize, Československý rozhlas a v neposlední řadě Československý filmový týdeník, který ve své krátké reportáži v říjnu 1973 přinesl detailní záběry na izraelskou armádou poničené budovy na Sinaji, přičemž Suezský kanál v důsledku přístupu Izraele označil za jedno z nebezpečných ohnisek války ve světě.⁶⁹

Rudé právo s odkazem na egyptské a syrské zdroje nepravdivě informovalo, že válku zahájil v sobotu 6. října v 13:30 útok několika izraelských formací na egyptská stanoviště v blízkosti Zufránu⁷⁰ a Suchny, v oblasti Suezského průplavu a na hranicích se Sýrií⁷¹, a zcela tak pominula moment překvapení ze zahájení války na straně Izraele, který byl v prvních dnech konfliktu zcela zásadní. Situace byla optikou Rudého práva vyličena celkem jednoznačně ve smyslu, že navzdory překvapivému agresivnímu izraelskému útoku s cílem zabrat další území na úkor svých arabských sousedů s vizí vytvořit tzv. *Velký Izrael*⁷² se arabské vojenské síly této agresi nejenže úspěšně brání, ale dokonce dosáhly dílčích vítězství. Víru v koncept *Velkého Izraele* jako určujícího principu izraelské zahraniční politiky ostatně opakovaně zdůrazňovali českoslovenští diplomaté ve svých zprávách v předchozích letech.⁷³

Poté, co se izraelské armádě podařilo i díky americkým vojenským dodávkám⁷⁴ situaci na bojišti zvrátit, interpretovala československá média tuto skutečnost jako předem

⁶⁷ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 3. *Záznam o návštěvě na žádost M. Vojty – ved. 8. t. o. 12. 10. 1973*, čj. 0262044, s. 1.

⁶⁸ Rudé právo, *Intenzivní kampaň sionistické lobby v USA*, 12. 10. 1973, s. 7.

⁶⁹ ČESKÁ TELEVIZE. *Československý filmový týdeník 1973*. [online]. Vyrobeno 2023 [cit. 2023-7-26] Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1130615451-ceskoslovensky-filmovy-tydenik/223562262700004/>

⁷⁰ O tomto údajném izraelském útoku 6. října ve 13:30 jako první nepravdivě informoval egyptský rozhlas.

⁷¹ Rudé právo, *Boje na Středním východě*, 8. 10. 1973, s. 1, 5.

⁷² Velký Izrael neboli Erec Jisrael je územní koncepce židovského státu vycházející z interpretace Bible, podle které Bůh přidělil židovskému národu území od Nilu po Euphrat. Více viz ČEJKA, Marek. *Judaismus, politika a Stát Izrael*. Brno, Mezinárodní politický ústav, 2003. ISBN 80-210-3087-9.

⁷³ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 1. *Politická informace č. 4/72. Některé poznatky k příčinám izraelského expansionismu*. 12. 6. 1972, čj. 097, s. 1-2.

⁷⁴ Rudé právo, *USA zásobují okupanty*, 13. 10. 1973, s. 7; Rudé právo, *Pomoc USA agresorovi*, 15. 10. 1973, s. 5.

připravený expanzivní dobyvačný plán.⁷⁵ Rudé právo dokonce s odvoláním se na americké noviny Daily News zveřejnilo informaci, podle které měli za Izrael z USA nejenže přicházet bojovat židovští dobrovolníci, ale dokonce údajně mělo probíhat utajené verbování amerických pilotů Izraelem s příslibem platu 5 000 dolarů měsíčně.⁷⁶ Roli Spojených států amerických při podpoře Izraele obecně a zejména v průběhu vojenského konfliktu tradičně československá strana vnímala velmi kriticky. Nejenže USA byly tradičně obviňovány ze zločinného imperialismu, ale v tomto případě se rovněž objevovala obvinění ze (spolu)zodpovědnosti za válečné zločiny, kterých se Izrael měl údajně úmyslně dopouštět na civilistech stejně jako američtí vojáci ve Vietnamu.

Československé zastupitelské úřady v Damašku a Káhiře taktéž opakovaně vyjadřovaly svou plnou podporu arabské straně konfliktu, byť se současně diplomatickými sbory obou zemí nesly obavy o vlastní bezpečnost, zejména pak poté, co izraelské letectvo začalo bombardovat Damašek.⁷⁷ Z tohoto důvodu byl 8. října schválen návrh československého velvyslance v Sýrii Miroslava Pokorného evakuovat ze země ženy a děti zaměstnanců ambasády sovětskými letadly. Podobný návrh, i když poněkud chaoticky formulovaný, předložil také Lumír Hanák, československý velvyslanec v Káhiře, ten ale neposlal konkrétní údaje o počtu evakuovaných, navrhované trase ani dopravních prostředcích.⁷⁸ Po skončení bojových operací v hodnotící zprávě odeslané pražskému ústředí děkoval Hanák za vysoké hodnocení práce svých zaměstnanců během války, nicméně u jeho dopisu se nachází rukou psaná poznámka vedoucího 8. teritoriálního odboru Miloše Vojty v následujícím znění: „Odpovídá jakoby na velká slova chvály, o které však nevím!“⁷⁹

V každém případě zůstává faktem, že v průběhu války Československo dodávalo svým arabským spojencům zbraně a další vojenský materiál, přičemž na koordinaci těchto dodávek se podílely zastupitelské úřady v Damašku a Káhiře. Celkově Československo v průběhu války do oblasti dodalo vojenské a zdravotnické zásilky ve výši asi 200 miliónů Kčs – jednalo se kupříkladu o 93 tanků, 12 letounů Mig-21, granátomety RPG-7, střely Maljutka a pochopitelně také munici a náhradní díly.⁸⁰ Státy východního bloku původně předpokládaly, že za tuto pomoc poskytnutou v průběhu války dostanou zapláceno, ale nakonec pragmaticky vyhodnotily, že vzhledem k nízkým šancím na finanční kompenzaci budou tyto dodávky vnímat jako dar svým arabským spojencům v nouzi. Je nicméně paradoxní, že navzdory úzkým vztahům představitelé Československa, a dokonce ani Egypta přesně nevěděli, kde přesně byly tyto zbraně v průběhu války nasazeny.

Po skončení bojových operací egyptská strana na tuto věc vznesla otázku, kterou se však československá diplomacie rozhodla bez odpovědi tiše přejít, protože se ukázalo, že poptávané zbraně nakonec skončily převážně v rukou syrské a nikoli egyptské armády, což byla vzhledem k určité rivalitě mezi oběma státy navzdory existujícímu účelovému

⁷⁵ Rudé právo, *Izrael usiluje o další teritoriální loupeže*, 13. 10. 1973, s. 1.

⁷⁶ Rudé právo, *Verbíři s dolary*, 20. 10. 1973, s. 7.

⁷⁷ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 5. *Nepojmenovaný dokument*. 19. 12. 1973, čj. 01349, s. 1.

⁷⁸ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 2. *Situace na BSV – informace pro s. ministra*. 8. 10. 1973, čj. 062146, s. 1.

⁷⁹ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 5. *Nepojmenovaný dokument*. 19. 12. 1973, čj. 01349, s. 1.

⁸⁰ ZÍDEK, Petr a Karel SIEBER. *Československo a Blízký východ v letech 1948 – 1989*. Prague: Ústav mezinárodních vztahů, 2009, s. 82. ISBN 978-80-86506-76-0.

proti-izraelskému spojení poměrně citlivá záležitost. V depeši pro velvyslance Hanáka se objevuje následující vysvětlení celé situace: „Po zvážení celé záležitosti s. Biřák prostřednictvím s. Auersperga [vedoucí oddělení mezinárodní politiky ÚV KSČ] sdělil, že ČSSR považovala frontu za jeden celek. Poskytla této frontě pomoc podle svých možností. Protože nemohla sama zabezpečit rychlou dopravu speciální pomoci na frontu vlastními prostředky, požádala o to SSSR. Transporty byly orgány zajišťujícími dopravu směřovány na jednotlivé úseky fronty podle momentální naléhavosti potřeby. /Jen pro Tebe: jak jsme se dodatečně dověděli, byl čs. materiál v této době dodán na syrský úsek fronty/.“⁸¹

2.3. Dopady jomkipurské války

Zásadním momentem jomkipurské války se stalo vyvolání prvního ropného šoku poté, co zástupci představitelů arabských států vyvážejících ropu na setkání v Kuvajtu 17. října 1973 rozhodli jednak o dočasném snížení produkce této komodity o 5 % (v některých případech dokonce na přechodnou dobu až o 25 %) a uvalení embarga na dovoz ropy do USA a Nizozemí s cílem potrestat tyto země za poskytnutou pomoc Izraeli.⁸² Ve svých důsledcích se jednalo o klíčový okamžik, který nejenže vedl k vyvolání hospodářské a společenské krize nejen v západních zemích, což mezinárodně vedlo k intenzivním debatám o možnostech budoucího zajištění energetické bezpečnosti. Zároveň se jednalo o posílení mocenských pozic arabských zemí ve světové politice skrze tzv. ropnou zbraň.⁸³

Zatímco československá média se této nové situaci věnovala jen okrajově vzhledem k tomu, že ekonomiky zemí Východu nebyly primárně závislé na dodávkách ropy z arabských zdrojů, československá diplomacie pochopitelně celou záležitost detailně analyzovala. Vyjádřila překvapení nad neobvyklou jednotou arabského světa, kdy neočekávaně spojily své síly nacionalistické sekulární státy s konzervativními monarchiemi Perského zálivu. Současně však spolupráci Egypta s konzervativními arabskými režimy v čele se Saúdskou Arábií československé velvyslanectví v Káhiře vnímalo jako určité riziko v tom smyslu, že jde o snahu k řešení konfliktu využít primárně USA na úkor Sovětského svazu.⁸⁴

Toto vnímání do značné míry odráželo realitu vzhledem k postupujícímu sbližování politického režimu Anwara Sadáta se Spojenými státy americkými, které narůstalo po celá 70. léta, až dosáhlo vrcholu v roce 1978 podepsáním přelomové mírové smlouvy mezi Izraelem a Egyptem v letním sídle amerických prezidentů v Camp David.⁸⁵ Již v době

⁸¹ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 4. *Dodávky spec. materiálu do EAR*. 23. 11. 1973, čj. 026762, s. 1.

⁸² GOMBÁR, Eduard, Ladislav BAREŠ a Rudolf VESELÝ. *Dějiny Egypta*. Praha, 2021, s. 630-631. ISBN 978-80-7106-971-3.

⁸³ ČERNOCH, Filip. Ropná zbraň: strašák nebo reálná hrozba? Potenciál, mechanismus, fungování a možné dopady použití tohoto prostředku ekonomické války v mezinárodních vztazích. *Mezinárodní vztahy*, 2007, Vol. 42, Iss. 3, s. 5-30. ISSN 0323-1844.

⁸⁴ AMZV TO-T, Egypt, 1970-1974, k. 5. *Politicko-hospodářská zpráva č. 15 – o politice EAR v otázce nafty a řešení energetické krize kapitalistického světa*. 20. 11. 1974, čj. 01204, s. 1.

⁸⁵ BERENJI, Shahin. Sadat and the Road to Jerusalem: Bold Gestures and Risk Acceptance in the Search for Peace. *International Security*, 2020, Vol 45 Iss. 1, s. 127-193. DOI 10.1162/isec_a_00381. ISSN 1531-4804.

jomkipurské války si USA reprezentované především ministrem zahraničních věcí Henry Kissingerem počínaly při řešení krize na Blízkém východě velmi aktivně, kdy Kissinger aplikoval princip diplomatického vyjednávání známý jako kyvadlová diplomacie. Základní postup kyvadlové diplomacie spočíval v tom, že americký ministr zahraničí opakovaně navštěvoval jednotlivé aktéry konfliktu, aby jim předkládal návrhy řešení a následně o nich vyjednával, až se mu nakonec podařilo dosáhnout nejen zastavení bojů, ale také v prosinci 1973 uspořádat konferenci v Ženevě, která měla přivést jednotlivé strany konfliktu k jednacímu stolu.⁸⁶

Výsledkem prvního kola ženevských jednání bylo 18. ledna 1974 podepsání dohody o odpoutání vojsk mezi Egyptem a Izraelem, jednalo se o první oficiální společný dokument, který představitelé obou zemí podepsali po dvaceti pěti letech, tedy od uzavření příměří po vzniku Státu Izrael na řeckém Rhodu v roce 1949.⁸⁷ Ostatní arabské státy a také země východního bloku včetně Československa však kritizovaly skutečnost, že se těchto jednání nezúčastnila Sýrie, jež schůzku za stávajících podmínek odmítla, ani představitelé palestinských organizací, kteří do Švýcarska vůbec nebyli pozváni. Českoslovenští diplomaté výsledek těchto dohod i celé války hodnotili z egyptské pozice jako pragmatický kompromis: „Lze z toho tedy vyvodit, že Sadat se rozhodl situaci definitivně řešit. Říjnovou válkou se pokusil přesvědčit arabský svět o tom, že není zbabělec, ale současně, že v současné situaci ve světě jiné než politické řešení krize s nutnými kompromisy neexistuje.“⁸⁸

Dne 31. května 1974 pak byla v Ženevě po dlouhých a komplikovaných jednáních podepsána dohoda mezi vojenskými představiteli Izraele a Sýrie o odpoutání sil na golanské frontě, která řešila otázky jako zastavení palby mezi znepřátelenými stranami, vytvoření nárazníkového pásma a výměnu zajatých a mrtvých vojáků obou stran pod záštitou OSN. Nejednalo se sice o uzavření finální mírové smlouvy, přesto to znamenalo důležitý krok směrem k postupné deeskalaci konfliktu.⁸⁹ Ač uzavření samotné dohody a tvrdý vyjednávací postup arabských států československá diplomacie v zásadě vítala, přesto se ve zprávách zasílaných z velvyslanectví v Káhiře opakovaně objevovaly stížnosti, že se Egypt za vlády Anwara Sádáta příliš podřizuje Spojeným státům americkým a tím tak má nepřímo přijímat podmínky Izraele. Současně zde akcentovaly obavy, aby v budoucnu na podobné apely USA nepřistoupily také další arabské země včetně Sýrie.⁹⁰

Bezprostředně po skončení války se totiž ze strany arabských států objevovala kritika z jejich pohledu nízkého diplomatického angažmá Sovětského svazu a výtky, že poskytnutá vojenská pomoc východního bloku v průběhu konfliktu nebyla ani dostačující, ani nezištná. Kritická slova přitom nepřicházela jen ze strany představitelů Egypta, ale

⁸⁶ Více viz KISSINGER, Henry. *Krize: Anatomie dvou hlavních krizí americké zahraniční politiky*. Praha: Academia, 2006, s. 13-297. ISBN 80-200-1439-X.

⁸⁷ MORRIS, Benny. *Righteous Victims: A History of the Zionist-Arab Conflict, 1881 – 1998*. New York: Alfred A. Knopf, 2011, s. 249-252. ISBN 0679744754.

⁸⁸ AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 4. *Politická zpráva č. 1/74. O situaci v souvislosti s dohodou o odpoutání vojsk a řešením krize na Blízkém a Středním východě*. 23. 1. 1974, čj. 01012, s. 12.

⁸⁹ DUNSTAN, Simon. *Válka Jom Kippur 1973. Sinaj*. Praha: Grada Publishing, 2009, s. 15. ISBN: 978-80-247-2883-4.

⁹⁰ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 3. *Dohoda o odpoutání vojsk na syrsko-izraelské frontě*. 18. 6. 1974, čj. 01177, s. 1-6.

veřejně ji vyjádřil též syrský prezident Hafiz Asad, a to na zasedáních Ústředního vedení Pokrokové národní fronty, kde odsoudil zastavení sovětských dodávek zbraní v předvečer války⁹¹, finanční požadavky Československa a v neposlední řadě kvalitu zaslaných zbraní: „Naproti tomu nám SSSR přestal dodávat zbraně, zdá se, že začal být neutrální a přitom ZST [země socialistického tábora] od nás neustále chtějí peníze, zvláště Češi, kteří požadují tvrdou valutu (sic!) to, co nám ZST dodaly za války, těch 350 tanků, to bylo víceméně staré železo!!! Mig-21 je pozadu za Mirážemi a Phantomy o řadu let. My vlastně nevíme, co teď Sověti chtějí. Po oblasti jezdí Kissinger a žádná ze sovětských osobností.“⁹²

I když uvedené projevy vyzněly poměrně dramaticky, a jak ukazuje výše uvedená ukázka, Asad neváhal na adresu Východu pronést velmi tvrdá slova, československá diplomacie jejich význam nepřeceňovala. Převládala interpretace těchto výroků jako zklamání z výsledků války, kdy Sýrie nejenže nezískala zpět oblast Golanských výšin ztracenou v roce 1967, ale rovněž si dle postřehů československé ambasády v Damašku realisticky myslící syrští představitelé dobře uvědomovali, že dlouhodobý cíl arabských zemí zničit Stát Izrael není příliš reálný.⁹³ V koncepci československo-syrských vztahů z roku 1974 se objevilo následující zhodnocení situace: „Válečný konflikt v říjnu 1973 ještě více upevnil zaměření zahraničně-politické orientace Sýrie na spolupráci se SSSR a socialistickými zeměmi. [...] Sýrie je objektivně nucena ke spolupráci se socialistickými státy, neboť si je vědoma toho, že ve válce s Izraelem nemůže čekat pomoc ani od USA, ani od ostatních západních zemí. Občasné výpady některých syrských představitelů proti spolupráci se socialistickými zeměmi lze chápat jako určitý druh nátlaku na rozšíření vojenské a hospodářské pomoci.“⁹⁴ Ve zprávě zaslané z Damašku do pražského ústředí v prosinci 1973 velvyslanec Pokorný dokonce doporučil považovat Sýrii z československého pohledu za jednu z nejdůležitějších zemí nejen mezi arabskými, ale i neangažovanými státy vůbec.⁹⁵

Pokračující československo-syrské spojení kromě dalších vojenských dodávek, které měly zacetit válečné ztráty syrské armády⁹⁶, potvrdila také pomoc československých expertů při obnově válkou zničených zařízení v Sýrii jako například ropné rafinerie a elektrárny ve městě Homs.⁹⁷ Dalším důležitým momentem ve vzájemných vztazích se staly reciproční státní návštěvy nejvyšších představitelů Sýrie a zemí východního bloku. Hned na jaře 1974 Hafiz Asad podnikl oficiální cestu do Sovětského svazu, která měla mezinárodně veřejně potvrdit pokračující partnerství mezi Sýrií a Východem.⁹⁸ Na to

⁹¹ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 1. *Informace o zasedání Ústředního vedení Pokrokové národní fronty dne 22. listopadu 1973*, 9. 12. 1973, čj. 01214, s. 1-5.

⁹² AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 1. *Informace o zasedání ÚV PNF 1. prosince 1973*, 9. 12. 1973, čj. 012177, s. 2.

⁹³ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 3. *Současná situace v Sýrii. Politická zpráva č. 3*, 29. 12. 1973, čj. 01231, s. 3.

⁹⁴ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 3. *Sýrie – projednání koncepce hospodářských vztahů mezi ČSSR a Sýrií do roku 1985*, 8. 4. 1974, čj. 011157, s. 2.

⁹⁵ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 3. *Současná situace v Sýrii. Politická zpráva č. 3*, 29. 12. 1973, čj. 01231, s. 11.

⁹⁶ ADAMEC, Jan. *Czechoslovakia and Arms Deliveries to Syria 1955–1989. Les Cahiers Sirice*, 2013, Vol. 10, Iss. 1, s. 69–81. ISSN 2118-0067.

⁹⁷ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 1. *Zpráva o návštěvě předsedy vlády ČSSR s. L. Štrougala v Syrské arabské republice ve dnech 11.-14. listopadu 1974 /podání do předsednictva ÚV KSČ/*, 27. 11. 1974, čj. 017787, s. 5.

⁹⁸ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 3. *Návštěva presidenta Asáda v Moskvě*, 13. 5. 1974, čj. 01135, s. 1.

navázala výprava československé státní delegace vedená předsedou vlády Lubomírem Štrougallem v doprovodu ministra zahraničí Bohuslava Chňoupka a ministrem-místopředsedou Státní plánovací komise Vladimíra Janzy do Damašku v listopadu 1974.⁹⁹

Při setkání československých politiků se syrskými představiteli pochopitelně došlo také na téma jomkipurské války a jejích dopadů. Jak prezident Hafíz Asad, tak premiér Mahmúd Ajúbí opakovaně vyjádřili svůj vděk Československu za veškerou zaslouženou vojenskou a další pomoc jak přímo během války, tak i po ní, kdy bylo nutné zacelit všechny Izraelem způsobené materiální škody. Ajúbí dokonce měl při uzavřených jednáních prohlásit, že díky pomoci Československa, Sovětského svazu a dalších zemí východního bloku již byly syrské válečné ztráty zcela nahrazeny a v důsledku toho má být morální a bojová připravenost syrské armády na velmi vysokém stupni.¹⁰⁰ O skutečnosti, že přijetí československé delegace v Damašku bylo velmi srdečné, svědčí též výzva syrského prezidenta Hafíze Asada Lubomíru Štrougalovi, aby si svou návštěvu v Sýrii o dva nebo tři dny prodloužil, což ale předseda československé vlády s díky odmítl. Při té příležitosti zopakoval své pozvání pro Asada a Ajúbího k brzké návštěvě Československa,¹⁰¹ přičemž syrský prezident příslibem návštěvy v roce 1975 skutečně zrealizoval.

ZÁVĚR

Jomkipurská válka na podzim 1973 opětovně přitáhla světovou pozornost k regionu Blízkého východu a pokračujícímu problému arabsko-izraelského konfliktu. Ačkoliv v relativně nedávné minulosti blízkovýchodní konflikty jako suezská krize (1956) a šestidenní válka (1967) zásadně polarizovaly vztahy mezi supervelmocemi v probíhající studené válce, na počátku 70. let byla situace odlišná. V mezinárodním prostředí totiž probíhal proces částečného uvolnění vztahů mezi oběma bloky supervelmocí známý jako détente, což vedlo k tomu, že jak Sovětský svaz, tak Spojené státy americké projevovaly zájem řešit mezinárodní problémy, včetně těch blízkovýchodních, pokud možno konsenzuálně a mírovou cestou.

Tato změna atmosféry se nicméně na úrovni zahraniční politiky sovětských satelitů projevovala jen postupně. Reakce československé vládní garnitury na střet mezi Izraelem a jeho arabskými protivníky v říjnu 1973 probíhala v zásadě dle zaběhnutých vzorců, kdy bez ohledu na realitu jako jediného viníka rozpoutání tohoto ozbrojeného konfliktu bezpodmínečně označila Stát Izrael, jež dlouhodobě obviňovala z implementace agresivní zahraniční politiky. Vzhledem ke skutečnosti, že od června 1967 byly československo-izraelské diplomatické vztahy oficiálně přerušeny, základní informace o situaci v oblasti

⁹⁹ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 1. *Zpráva o návštěvě předsedy vlády ČSSR s. L. Štrougala v Syrské arabské republice ve dnech 11.-14. listopadu 1974 /podání do předsednictva ÚV KSČ/*. 27. 11. 1974, čj. 017787, s. 1.

¹⁰⁰ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 1. *Záznam z přijetí předsedy vlády ČSSR s. L. Štrougala u prezidenta Syrské arabské republiky H. Asáda dne 12. 11. 1974*. 12. 11. 1974, čj. 018812, s. 1-4.

¹⁰¹ AMZV TO-T, Sýrie 1970-1974, k. 1. *Zpráva o návštěvě předsedy vlády ČSSR s. L. Štrougala v Syrské arabské republice ve dnech 11.-14. listopadu 1974 /podání do předsednictva ÚV KSČ/*. 27. 11. 1974, čj. 017787, s. 4.

zasílaly československé zastupitelské úřady v Damašku a v Káhiře. Ty však nejenže nedokázaly úspěšně predikovat vypuknutí jomkipurské války, ale i v jejím průběhu předkládaly převážně informace ovlivněné prizmatem studenoválečné ideologie než realistické zhodnocení událostí. Shodný narativ posléze dominoval i v československých médiích.

Navzdory počátečnímu momentu překvapení a dílčím úspěchům na bojišti se nakonec Izraeli podařilo překonat paniku a s americkou pomocí realizovanou prostřednictvím dodávek zbraní a vojenského materiálu dosáhnout celkového obratu ve válce. To ve výsledku vedlo k tomu, že židovský stát nejenže uhájil svou existenci a státnost, ale také k tomu, že arabské země nezískaly zpět území ztracená během šestidenní války v červnu 1967. Přestože ryze z vojenského pohledu se jednalo o další izraelský vojenský úspěch, československá diplomacie vnímala výsledky jomkipurské války jako vítězství arabské strany, a to zejména Egypta. V politické zprávě z listopadu 1973 československé velvyslanectví v Káhiře zhodnotilo situaci jednoznačným způsobem: „Sadat vsadil na válku a bez ohledu na její výsledek vyhrál. V říjnu 1973 padl mýtus o neporazitelnosti Izraele konstruovaný jako doktrína, tvořící část rasistické teorie sionismu. Sadatovo rozhodnutí a statečnost arabských vojáků si vyžádaly respekt. Arabové dokázali sami sobě i celému světu, ale zvláště Izraeli, že se dovedou bít a zbavili se komplexu poražených.“¹⁰²

Lze tedy konstatovat, že Československo v období jomkipurské války znovu prokázalo svou podporu arabské straně konfliktu, což se projevilo jak v rovině verbální, tak i po ryze praktické stránce prostřednictvím dodávek zbraní, vojenského a zdravotnického materiálu stejně jako následné pomoci československých expertů při poválečné obnově válkou poničené infrastruktury. Československá diplomacie se již v době jomkipurské války začínala orientovat prioritně na Sýrii, která postupně nahrazovala Egypt, jenž byl hlavním československým blízkovýchodním partnerem v předchozích letech. Tyto trendy ještě posílily po skončení války, kdy se režim Anwara Sádáta začal postupně více a více sblížovat se Spojenými státy americkými a jejich prostřednictvím též s Izraelem. Oproti tomu Sýrie na nejvyšší úrovni reprezentovaná Hafízem Asadem spolu s některými palestinskými skupinami zůstala klíčovým partnerem československé blízkovýchodní politiky až do konce studené války.

Vznik této studie byl podpořený výzkumným projektem Grantové agentury České republiky „Československá diplomacie a arabsko-izraelský konflikt v letech 1948-1989“ (23-05300S).

Autor: ***Mgr. Eva Taterová, M.A., Ph.D.,*** narozena v roce 1987, působí jako výzkumná pracovnice na Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR. V roce 2016 získala Ph.D. v oboru Mezinárodní vztahy na Masarykově univerzitě, v letech 2010-2011 absolvovala magisterský program Blízkovýchodní studia na Ben-Gurion

¹⁰² AMZV TO-T, Egypt 1970-1974, k. 4. Politická zpráva č. 21. O vývoji situace v EAR v souvislosti s válečnými událostmi. 14. 11. 1973, čj. 01324, s. 11.

University of the Negev v Izraeli. Dlouhodobě se odborně zaměřuje především na témata československé zahraniční politiky a diplomacie v období studené války, historii a politický vývoj regionu Blízkého východu, arabsko-izraelský konflikt a antisemitismus ve střední Evropě. K uvedené problematice vyučuje řadu tematicky souvisejících kurzů pro studenty vysokých škol v České republice a v zahraničí.

Jak citovat: TATEROVÁ, Eva. Jomkipurská válka perspektivou československé diplomacie. Vojenské rozhledy. 2023, 32 (4), 003-023. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.